

Lise Öğrencilerinin Demokrasi ve İnsan Hakları Anlayışı (Tarsus Örneği)

Ecem Öner*¹ , Halil Dünder Cangüven¹

¹ Tarsus Hediye Kuradacı Bilim ve Sanat Merkezi, Mersin, Türkiye, ecemoner13@gmail.com, h.d.canguven@gmail.com

Kaynak Göster: Öner, E., & Cangüven, H. D., (2024) Lise Öğrencilerinin Demokrasi ve İnsan Hakları Anlayışı (Tarsus Örneği) İçel Dergisi, 4 (2), 62-71

Anahtar Kelimeler

Demokrasi ve insan hakları,
Aile,
Okul,
Sosyal ortam,
Sanal ortam

Araştırma Makalesi

Geliş: 10.04.2024
Revize: 08.05.2024
Kabul: 15.05.2024
Online: 23.05.2024

ÖZ

Bireyin topluma iyi ve nitelikli bir vatandaş olarak katılmasını sağlamak, devletin önemli görevleri arasında yer alır. Bu çalışmanın amacı lise düzeyindeki öğrencilerin insan hakları ve demokrasi konusu hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması tercih edilirken, veri toplama yöntemi olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışma lise öğrencilerine uygulanırken katılımcılar belirlenirken amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya 7 gönüllü lise öğrencisi katılım sağlamıştır. Elde edilen verilerden araştırmacılar bağımsız olarak kodlar çıkarmış, bu kodlar tablolar haline getirilmiştir. Katılımcılardan elde edilen ev ortamındaki demokrasi ve insan hakları ile ilgili kodlar, "Evet" "Eşitlik" "Saygı duymak" ve "Hür irade" olarak belirlenmiştir. Katılımcıların Okul ortamındaki demokrasi ve insan hakları ile ilgili kodlar "Evet" "Arkadaşlarının görüşü" "Saygı duymak" "Eşitlik" "Arkadaş görüşü" ve "Önem vermek" olarak oluşturulmuştur. Katılımcıların Sosyal ortamındaki demokrasi ve insan hakları ile ilgili kodlar "Evet", "Saygı duymak" ve "Hür irade" şeklinde tespit edilmiştir. Katılımcıların "Sanal ortamındaki görüş ve tercihlerine ortamdakilerin saygı duyması ile ilgili kodlarına bakıldığında "Evet" kodu ön plan çıkmaktadır. Demokratik ortamlarda yetişen bireylerin öz güven gelişimlerinin daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

High School Students' Understanding of Democracy and Human Rights (Tarsus Case)

Keywords

Democracy and human rights,
Family,
School,
Social environment,
Virtual environment

Research Article

Received: 10.04.2024
Revised: 08.05.2024
Accepted: 15.05.2024
Online: 23.05.2024

ABSTRACT

Ensuring that individuals participate in society as good and qualified citizens is among the important duties of the state. The aim of this study is to determine the views of high school students on human rights and democracy. While a case study, which is one of the qualitative research designs, was preferred in the study, the interview technique was used as the data collection method. While the study was applied to high school students, the purposeful sampling method was used to determine the participants. 7 volunteer high school students participated in the study. The researchers independently derived codes from the obtained data, and these codes were converted into tables. The codes obtained from the participants regarding democracy and human rights in the home environment were determined as "Yes", "Equality", "Respect" and "Free will". The codes regarding democracy and human rights in the school environment of the participants were created as "Yes", "My friends' views", "Respect", "Equality", "Friends' views" and "Care". The codes regarding democracy and human rights in your social environment of the participants were determined as "Yes", "Respect" and "Free will". When the codes of the participants regarding the respect of the opinions and preferences of those in the virtual environment are examined, the "Yes" code stands out. It is thought that the self-confidence development of individuals who grow up in democratic environments will be healthier.

1. Giriş

Bireyin topluma iyi ve nitelikli bir vatandaş olarak katılmasını sağlamak, devletin önemli görevleri arasında yer alır. Bu saygınlıkla, okullarda bir yandan bireyin toplumsallaşması sağlanır diğer yandan ise bir plan ve program dâhilinde vatandaşlık eğitimi verilir [1]. Bu ifadelerle bakıldığında bireylerin okullarda planlı ve programlı bir şekilde vatandaşlık eğitimi verildiğine ulaşıyoruz.

Vatandaşlık eğitimi milli beraberliği ve birliği sağlamakta olan dayanışmanın önemini vurgulanırken, hukuk kuralları ile toplumsal yaşamı düzenleyici kuralları tanıtır ve bu kuralları benimsemesini sağlar. Ayrıca, bir arada yaşamayı kolaylaştırır, uyumu sağlar, hoşgörü, uzlaşma, iç disiplin ve toplumun iyiliğini düşünme gibi değerlere atıfta bulunulmuş olur [2].

İnsan hakları her türlü fikir ve eylemi savunmayı, eleştirmeyi ve düzeltmeye başvurulmuş güçlü ve etkili bir söylem olarak evrensel bir kabule ulaşmıştır. Bu söylemin temelinde, baskı, adaletsizlik ve zulme karşı yapılan mücadele ve daha iyi bir istikbal inşa etme isteği yer almaktadır [3]. İnsan hakları bireylere fikir ve eylemlerini savunmayı ve iyi bir istikbal inşa etmeyi amaçlamıştır.

İnsanların sadece insan oldukları fikrinden yola çıkılarak insan erdemini korumasını sağlamayı ve insanların bazı haklarının bulunmasını hatta bazı haklarının da korunması zaruretine yönelik gelişmiş olan kolektif bilinç, yirminci yüzyılın en büyük başarılarından biri olan insan hakları kavramıdır [4].

Sosyal adalet bağımsız olarak ortaya konulan bir düşünce değil, bütünler topluluğudur. Sosyal adalet kavramı alan yazıların da ekonomik-sosyal-siyasal eşitlik, fırsat eşitliği, özgürlük, çok kültürlülük, feminizm, farklılıklara hoşgörü, demokrasi gibi konuların birbirine bağlı olarak ele alınmıştır [5].

Demokrasi ifadesi duyulduğunda hiç şüphesiz akla ilk gelen düşüncelerden biri de özgürlüktür. Özgürlük temel olarak zihinde başlar, yani düşüncelerini ve fikirlerini hiçbir baskı ve zorlama altında kalamadan kendince ifade edebilmektir. Ancak bu durum sorgulanmadan sergilenen ve başka bireylerin zarar görmesine neden olan davranışların kaynağı olarak görülmemelidir. Özgür düşünce sorumluluk gerektirir ve bireyin karar verme becerisini ortaya koymasına olanak sağlar. Seçenekler arasında seçim yapma ve doğru karar verme bireylerin kimlik algısıyla da ilişkilidir [6]. Kimlik oluşumu tamamlanmış bireyler bu durumda tereddütler yaşamadan kararlarını özgürce ifade edebilirler.

Bu çalışmanın amacı lise düzeyindeki öğrencilerin insan hakları ve demokrasi konusu hakkında ki görüşlerini belirlenmesidir.

Araştırmanın temel problemi "lise düzeyindeki öğrencilerin insan hakları ve demokrasi konusu hakkındaki görüşleri nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması kullanılmıştır. Subaşı ve Okumuş'a [7] göre sınırlı bir sistemin derinlemesine incelenmesi ve betimlenmesi "durum" çalışması olarak adlandırılır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmanın katılımcıları Mersin ili Tarsus ilçesinde lise düzeyinde öğrenim gören öğrencilerdir. Katılımcılar belirlenirken amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin insan hakları ve demokrasi konusu hakkındaki görüşlerini belirlemeye dikkat edilmiştir. Çalışmaya katılanlar 14 ile 18 yaş aralığındaki lise düzeyindeki öğrencilerdir. Çalışmalar okul ortamından bağımsız, ailelerin izin ve denetiminde gerçekleştirilmiştir.

2.3. Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılandırılmış görüşme formunun kullanılması uygun görülmüştür. Görüşme formunun hazırlanmasında araştırmacılar tarafından şu adımlar takip edilmiştir;

Literatür taramasıyla daha önce görüşme tekniği ile yapılan çalışmalar incelenmiştir. Çalışmalardan elde edilen bilgiler notlar halinde kaydedilmiştir.

Elde edilen ön bilgilerden faydalanarak araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formunun ilk taslağının oluşturulmuştur. Formda toplam 12 açık uçlu görüşme sorusuna ve demografik özelliklerin bulunduğu sorulara yer verilmiştir.

Araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu, çalışmanın akademik değer kazanması ve hataların en aza indirilmesi için alanında uzman kişilere gönderilmiştir.

Uzman görüşlerinin alınmasının ardından yarı yapılandırılmış görüşme formuna son şekli verilmiştir. Uzman görüşlerinden sonra formda 12 açık uçlu görüşme sorusuna ve demografik özelliklerin bulunduğu sorulara yer verilmiştir.

2.4. Katılımcıların belirlenmesi:

Katılımcılar belirlenirken araştırmanı temel problemlerine cevap olabilmelerine dikkat edilmiştir.

2.5. Görüşmenin gerçekleştirilmesi:

Görüşme yapılırken sanal iletişim kanalları tercih edilmiştir. Görüşmeler ortalama 5-10 dakika sürmüştür. Elde edilen verilerden araştırmacılar bağımsız olarak kodlar çıkarmış ve bu kodlar tablolar haline getirilmiştir. Katılımcıların gönüllü olması çalışmanın geçerliliğini arttırırken, katılımcıların ifadelerinin metin içerisinde doğrudan verilmesiyle de güvenilirliğin arttırılmasını sağlamıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Cinsiyet	Yaş	Sınıf seviyesi	Anne mesleği	Baba mesleği	Anne eğitim durumu	Baba eğitim durumu	Kardeş sayısı
Kız	14	9	Öğretmen	Öğretmen	Üniversite	Üniversite	1-3
Kız	15	9	Öğretmen	Erkek kuaförü	Üniversite	Lise	1-3
Kız	14	9	Ev hanımı	Çiftçi	Lise	Lise	3-5
Erkek	14	9	Ev Hanımı	Temizlik Personeli	İlkokul	Ortaokul	1-3
Kız	14	9	Ev hanımı	Komisyoner	Üniversite	Üniversite	1-3
Kız	15	10	Satış danışmanı	Esnaf	Lise	Lise	1-3
Kız	15	9	Ev hanımı	Elektrik Mühendisi	Lise	Üniversite	1-3

Tablo 2. Katılımcıların "Ev ortamındaki bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verir misiniz? Sizin için kimin görüşleri daha önemlidir, neden?" sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet			+		+		+	3
2 Saygı duymak	+							1
3 Eşitlik		+	+			+		3
4 Tecrübe				+				1
5 Değer verme		+						1
6 Anne görüşü				+				1
7 Demokrasi						+		1
	1	2	2	2	1	2	1	11

Tablo 2'de katılımcıların "Ev ortamındaki bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verme" ile ilgili kodlar görülmektedir. Tablo 2'ye göre evet ve eşitlik kodları 3'er katılımcı tarafından kullanılırken, diğer kodlar 1'er katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tablo dikey olarak incelendiğinde Ö1, Ö5 ve Ö7 katılımcıları 1'er kod üretirken, Ö2, Ö3, Ö4 ve Ö6 katılımcıları 2'şer kod üretmiştir.

Tablonun geneline bakıldığında toplam 7 kod üretilmiş ve bu kodlar 11 kez kullanılmıştır.

Ö1: Herkesin görüşüne saygı duyarım.

Ö2: Evet herkesin fikrine eşit değer verilir.

Ö3: Evet verilir herkesin görüşleri önemlidir eşitlik açısından.

Ö4: Annemin görüşü benim için çok önemlidir. Çünkü hayatta edindiği tecrübe birikimine çok güvenirim.

Ö5: Veririz herkesin görüşü önemlidir.

Ö6: Herkesin sözü eşit değere sahiptir çünkü demokratik bir ev ortamımız var.

Ö7: Veririm. Hepimizin görüşü çok önemli hepsini uygulamaya çalışırım.

Tablo 3. Katılımcıların “Aileniz sizin görüşlerinize ve tercihlerinize saygı duyar mı?” sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+		+			4
2 Saygı duymak	+	+	+		+	+	+	6
3 Öncelik vermek				+				1
4 Kendi görüşlerine inanmak				+				1
5 Fikir alışverişi	+							1
	3	2	2	2	2	1	1	13

Katılımcıların “Ailelerindeki görüş ve tercihlerine saygı durumuna ait kodlar tablo 3’de verilmiştir. Tablo 3’e göre saygı duymak kodu 6, evet kodu 4, diğer kodlar ise 1’ er katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tabloya dikey olarak bakıldığında Ö1 3, Ö2, Ö3, Ö4 ve Ö5 2 şer, Ö6 ve Ö7 katılımcıları 1 er kod üretmişlerdir. Tablonun geneline bakıldığında toplam 5 kod üretilmiş ve bu kodlar 13 kez kullanılmıştır.

Ö1: Evet duyarlar.

Ö2: Evet genelde herkesin fikri alınır ve saygı duyulur.

Ö3: Evet duyar.

Ö4: Kendi görüşlerinin daha doğru olduğuna inanır ve öncelikli tutarlar.

Ö5: Evet duyar.

Ö6: Aile bireylerim benim ve ailedeki herkesin görüşlerine ve tercihlerine saygı duyarlar.

Ö7: Evet. Her zaman saygı duyarlar

Tablo 4. Katılımcıların “Ev ortamında görüşlerinizi hür iradenizle açıklayabiliyor musunuz?” sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+	+	+	+	+	7
2 Hür irade				+		+	+	3
3 Özgürlük		+						1
4 Eşitlik			+					1
5 Saygı duymak						+		1
	1	2	2	2	1	3	2	13

Katılımcıların “Ev ortamında görüşlerinizi hür iradeleriyle açıklayabilme olanaklarına ait kodlar tablo 4’de görülmektedir. Tablo 4’e bakıldığında evet kodu 7, hür irade kodu 3 ve diğer kodlar 1 er katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tablo dikey olarak ele alındığında Ö1 ve Ö5 1 er, Ö2,Ö3,Ö4 ve Ö7 2 şer, Ö6 ise 3 kod üretmiştir.

Tablonun geneline bakıldığında toplam 5 kod üretilmiş ve bu kodlar 13 kez kullanılmıştır.

Ö1: Evet açıklayabiliyorum.

Ö2: Evet herkes fikrini özgürce belirtir.

Ö3: Evet açıklayabiliyorum eşitlik söz konusu.

Ö4: Evet, görüşlerimi hür irademle ifade edebiliyorum.

Ö5: Evet.

Ö6: Evimizde herkesin görüşlerine saygı duyulduğu için ben ve tüm aile bireylerim görüşlerini hür iradesi ile açıklayabilir.

Ö7: Evet istediğim zaman hür irademle açıklayabiliyorum.

Tablo 5. Katılımcıların “Okul ortamındaki bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verir misiniz? Sizin için kimin görüşleri daha önemlidir neden?” sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+		+	+	+	6
2 Hayır				+				1
3 Eşitlik		+						1
4 Adalet			+					1
5 Özgürlük						+		1
6 Güven						+		1

7	Öğretmenimin görüşü	+							1
8	Kendi görüşüm				+				1
9	Arkadaşlarımın görüşü					+	+		2
10	Düşünce özgürlüğü						+		1
		2	2	2	2	2	5	1	17

Tablo 5’de katılımcıların “Okul ortamındaki bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer vermelerine ait kodlar görülmektedir. Tablo 5 incelendiğinde evet kodu 6, arkadaşlarımın görüşü 2 ve diğer kodlar 1 er katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tabloya dikey olarak bakıldığında Ö1,Ö2,Ö3,Ö4 ve Ö5 2 şer,Ö6 5 ve Ö7 ise 1 kod üretmiştir.

Tablonun geneli incelendiğinde toplam 10 kod üretilmiştir ve bu kodlar 17 kez kullanılmıştır.

Ö1: Evet veririm öğretmenlerimin görüşleri benim için biraz daha önemlidir.

Ö2: Herkesin fikrine eşit değer veririm.

Ö3: Evet verimiz herkesin görüşü önemlidir adalet için

Ö4: Hayır. Kendi görüşlerimi daha öncelikli tutarım.

Ö5: Evet veririm arkadaşlarımın daha önemlidir.

Ö6: Her bireyin düşünce özgürlüğü vardır bu yüzden herkesin görüşlerine değer veririm. Ancak benim için sevdiğim arkadaşlarımın ve söylediklerine güvendiğim insanların görüşleri daha değerlidir.

Ö7: Evet veririm. Herkesin görüşleri önemlidir.

Tablo 6. Katılımcıların “Okul ortamında görüşlerinizi hür iradenizle açıklayabiliyor musunuz? “sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+	+	+	+	+	7
2 Hür irade				+				1
3 Saygı duymak						+		1
4 Başka kişilerin görüşlerine saygı duymak						+		1
	1	1	1	2	1	3	1	10

Katılımcıların “Okul ortamında görüşlerinizi hür iradenizle açıklayabilme olanaklarına ait kodlar tablo 6’da verilmiştir. Tablo 6’ya bakıldığında evet kodu 7 ve diğer kodlar ise 1 er katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tablo dikey olarak incelendiğinde Ö1,Ö2,Ö3,Ö5 ve Ö7 1 er, Ö4 2, Ö6 3 kod üretmiştir.

Tablonun geneli ele alındığında toplam 4 kod üretilmiş ve bu kodlar 10 kez kullanılmıştır.

Ö1: Evet açıklayabiliyorum.

Ö2: Evet genelde herkes fikrini söyler.

Ö3: Evet açıklayabiliyorum.

Ö4: Evet. Okul ortamında görüşlerimi hür irademle açıklayabiliyorum.

Ö5: Evet.

Ö6: Evet. Hepimiz başka insanların görüşlerine saygı duyuyoruz.

Ö7: Evet.

Tablo 7. Katılımcıların “Öğretmenleriniz sizin görüşlerinize ve tercihlerinize saygı duyar mı? “sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+	+	+	+	+	7
2 Saygı duymak			+	+		+		3
3 Tercihe saygı				+		+		2
4 Görüşe saygı				+		+		2
	1	1	2	4	1	4	1	10

Tablo 7’de katılımcıların öğretmenlerinin görüşlerine ve tercihlerine saygı duymalarına ait kodlar görülmektedir. Tablo 7 incelendiğinde evet kodu 7, saygı duymak kodu 3, tercihe saygı ve görüşe saygı kodları 2 katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tabloya dikey olarak bakıldığında Ö1,Ö2,Ö3,Ö5 ve Ö7 1 er, Ö4 ile Ö6 4 er kod üretmişlerdir.

Tablonun geneli incelendiğinde toplam 4 kod üretilmiştir ve bu kodlar 10 kez kullanılmıştır.

- Ö1: Evet duyarlar.
 Ö2: Evet duyarlar.
 Ö3: Evet duyar sadece benim değil herkesin görüşüne saygı duyar.
 Ö4: Evet, görüşlerime ve tercihlerime saygı duyarlar.
 Ö5: Duyar.
 Ö6: Evet. Öğretmenlerim görüş ve tercihlerime saygı duyarlar.
 Ö7: Evet duyarlar.

Tablo 8. Katılımcılar “Sizin için kimin görüşleri daha önemlidir neden?” sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+		+	+	+	6
2 Eşitlik		+	+					2
3 Arkadaş görüşü				+		+		2
4 Önem vermek			+				+	2
5 Güvendiğim kişilerin görüşü						+		1
	1	2	3	1	1	3	2	13

Katılımcıların “kimin görüşlerini önemsediklerine ait kodlar tablo 8’de verilmiştir. Tablo 8’e bakıldığında evet kodu 6, güvendiğim kişilerin görüşü kodu 1 ve geriye kalan diğer 3 kod 2 şer katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tablo dikey olarak incelendiğinde Ö1,Ö4 ve Ö5 1 er, Ö2 ve Ö7 2 şer, Ö6 ise 3 kod üretmiştir.

Tablonun geneline bakıldığında toplam 5 kod üretilmiştir ve bu kodlar 13 kez kullanılmıştır.

- Ö1: Evet veririm herkesin görüşünü dinlemekte isterim.
 Ö2: Herkesin fikrine eşit değer veririm.
 Ö3: Evet hepsine eşit şekilde değer veririm hepsinin görüşüne önem veririm hepsi konuşabilsin diye.
 Ö4: Yakın arkadaşlarımla görüşleri benim için daha önemlidir.
 Ö5: Evet veririm.
 Ö6: Herkesin görüşlerine değer veririm ancak benim için arkadaşlarımla ve söylediklerine güvendiğim insanların görüşleri daha değerlidir.
 Ö7: Evet veririm herkesin görüşleri önemlidir.

Tablo 9. Katılımcıların “Sosyal ortamınızdaki arkadaşlarınız sizin görüşlerinize ve tercihlerinize saygı duyar mı?” sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+	+	+	+	+	7
2 Eşitlik			+					1
3 Saygı duymak				+		+		2
4 Desteklemek						+		1
5 Adalet			+					1
	1	1	3	2	1	3	1	12

Tablo 9’da katılımcıların “sosyal ortamlarındaki arkadaşlarının görüşlerine ve tercihlerine karşı saygı duyma durumlarına ait kodlar görülmektedir. Tablo 9 incelendiğinde evet kodu 7, saygı duymak kodu 2 ve diğer kodlar 1 er katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tablo dikey şekilde ele alındığında Ö1,Ö2,Ö5 ve Ö7 1 er, Ö4 2 şer, Ö3 ile Ö6 3 er kod üretmişlerdir.

Tablonun geneli ele alındığında toplam 5 kod üretilmiştir ve bu kodlar 12 kez kullanılmıştır.

- Ö1: Evet duyarlar.
 Ö2: Evet duyarlar.
 Ö3: Evet duyarlar duymaları gerekiyor adaletin sağlanması için
 Ö4: Yakın arkadaşlarımla genelde görüşlerime ve tercihlerime saygı duyarlar.
 Ö5: Duyarlar.
 Ö6: Evet. Arkadaşlarımla görüş ve tercihlerime saygı duyarlar ve beni desteklerler.
 Ö7: Sosyal ortamda arkadaşlarımla görüşlerime saygı duyar.

Tablo 10. Katılımcıların “Sosyal ortamınızda görüşlerinizi hür iradenizle açıklayabiliyor musunuz?” sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+	+	+	+	+	7
2 Özgürlük		+						1
3 Hür irade				+		+		2
4 Hakkımız			+					1
	1	2	2	2	1	2	1	11

Katılımcıların “Sosyal ortamlarında görüşlerini hür iradeleriyle açıklayabilme durumlarına ait kodlar tablo 10’da verilmiştir. Tablo 10’a bakıldığında evet kodu 7, hür irade kodu 2 ve diğer kodlar 1 er katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tablo dikey olarak incelendiğinde Ö1,Ö5 ve Ö7 1 er, Ö2,Ö3,Ö4 ve Ö6 2 şer kod üretmişlerdir.

Tablonun geneli incelendiğinde toplam 4 kod üretilmiştir ve bu kodlar 11 kez kullanılmıştır.

Ö1: Evet açıklayabiliyorum.

Ö2: Evet genelde fikirlerimi özgürce ifade ederim.

Ö3: Evet açıklayabiliyorum herkes fikrini düşüncesini açıklıyor ve bu bizim hakkımız.

Ö4: Evet. Sosyal ortamımda görüşlerimi hür irademle açıklayabiliyorum.

Ö5: Evet açıklarım.

Ö6: Evet. Görüşlerimi her yerde ve herkesin yanında hür irademle açıklayabiliyorum.

Ö7: Evet.

Tablo 11. Katılımcıların “Sanal ortamındaki bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verir misiniz? Sizin için kimin görüşleri daha önemlidir neden? “sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+		+	+		5
2 Önemsememek				+				1
3 Farklı görüşler	+							1
4 Eşitlik		+						1
5 Arkadaş görüşü						+		1
6 Güvenli bulmuyorum							+	1
7 İlgilenmiyorum							+	1
	2	2	1	1	1	2	2	11

Tablo 11’de katılımcıların “sanal ortamlarındaki bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verme durumlarına ait kodlar görülmektedir. Tablo 11 incelendiğinde evet kodu 5 ve diğer kodlar 1 er katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tabloya dikey olarak bakıldığında Ö1,Ö2,Ö6 ve Ö7 2 şer, Ö3,Ö4 ve Ö5 1 er kod üretmişlerdir

Tabloya bakıldığında toplam 7 kod üretilmiştir ve bu kodlar 11 kez kullanılmıştır.

Ö1: Evet veririm herkesin görüşü farklı olduğundan dolayı hepsine önem veririm.

Ö2: Evet eşit şekilde değer veririm.

Ö3: Evet veririm herkesin görüşü benim için önemli.

Ö4: Sanal ortamdaki kişilerin görüş ve tercihlerini genelde önemsemem.

Ö5: Evet.

Ö6: Evet Herkesin görüşleri değerlidir ancak benim için arkadaşlarımla ve güvendiğim insanların görüşleri daha değerlidir.

Ö7: Sanal ortam güvenli değil o yüzden çok ilgilenmiyorum.

Tablo 12. Katılımcıların “Sanal ortamdaki arkadaşlarınız sizin görüşlerinize ve tercihlerinize saygı duyar mı? “sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+		+	+		5
2 Hayır				+				1
3 Saygı duymamak				+				1
4 Güvenli bulmuyorum							+	1

5	İlgilenmiyorum							+	1
6	Saygı duymak							+	1
		1	1	1	2	1	2	2	10

Tablo 12’de katılımcıların “sanal ortamdaki arkadaşlarınızın görüşlerinize ve tercihlerinize saygı duyma durumları görülmektedir. Tablo 12’ye bakıldığında evet kodu 5 ve diğer kodlar 1 er katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tablo dikey olarak incelendiğinde Ö1,Ö2,Ö3 ve Ö5 1 er, Ö4,Ö6 ve Ö7 2 şer kod üretmişlerdir.

Tablonun geneli incelendiğinde toplam 6 kod üretilmiştir ve kodlar 10 kez kullanılmıştır.

Ö1: Evet duyarlar.

Ö2: Evet duyarlar.

Ö3: Evet duyarlar onların bu görüş işlerine yarayabilir.

Ö4: Hayır. Sanal ortamdaki arkadaşlarım genelde görüş ve tercihlerime saygı duymazlar.

Ö5: Evet duyarlar.

Ö6: Evet. Birbirimizin görüşlerine saygı duyuyoruz.

Ö7: Sanal ortam güvenli değil o yüzden çok ilgilenmiyorum.

Tablo 13. Katılımcıların “Sanal ortamınızda görüşlerinizi hür iradenizle açıklayabiliyor musunuz?” sorusuna ait kodları

Kodlar	Ö1	Ö2	Ö3	Ö4	Ö5	Ö6	Ö7	Toplam kod kullanımı
1 Evet	+	+	+		+	+	+	6
2 Hayır				+				1
3 Özgürlük		+						1
4 Hür irade							+	1
5 Baskı altında kalmamak			+					1
	1	2	2	1	1	1	2	10

Katılımcıların “sanal ortamlarında görüşlerini hür iradeleriyle açıklayabilme durumları tablo 13’de görülmektedir. Tablo 13’e bakıldığında evet kodu 6 ve diğer kodlar 1 er katılımcı tarafından kullanılmıştır.

Tablo dikey olarak ele alındığında Ö1,Ö4,Ö5 ve Ö6 1 er, Ö2,Ö3 ve Ö7 2 şer kod üretmişlerdir.

Tablonun geneli ele alındığında toplam 5 kod üretilmiştir ve bu kodlar 10 kez kullanılmıştır.

Ö1: Evet açıklayabiliyorum.

Ö2: Evet fikirlerimi özgürce ifade edebilirim.

Ö3: Evet açıklayabiliyorum herhangi bir baskı kalmadan.

Ö4: Hayır. Genel olarak görüşlerimi sanal ortamımda paylaşmamayı tercih ediyorum.

Ö5: Evet açıklayabiliyorum.

Ö6: Evet açıklayabiliyorum.

Ö7: Evet görüşlerimi her ortamda hür irademle açıklayabiliyorum.

4. Sonuçlar ve Tartışma

Tablo 2’deki “ev ortamındaki bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verir misiniz?” sorusu için evet kodu ve eşitlik kodu 3’er kişi diğer kodlar ise 1’er kişi tarafından kullanılmıştır. Bu durum bireylerin ev ortamında demokratik davranışlar sergilediğini göstermektedir. Demokratik davranışlar sergileyen bireylerin birbirlerine karşı saygı çerçevesi içerisinde olduğunun bir göstergesidir.

Tablo 3’deki “aileniz sizin görüşlerinize ve tercihlerinize saygı duyar mı?” sorusu için evet kodu 4 kişi, saygı duymak kodu 6 kişi ve diğer kodlar ise 1’er kişi tarafından kullanılmıştır. Bu durum bireylerin ailede birbirlerinin görüşlerine saygı duyduğunu ve değer verdiği şeklinde yorumlanabilir. Acun, Demir ve Göz [8] ve Güven’e [9] göre toplumun kıymet niteliğinde gördüğü değerlerin bireylere kazandırılması ilk olarak ailenin ve okulun görevidir.

Tablo 4’deki “ev ortamında görüşlerinizi hür iradenizle açıklayabiliyor musunuz?” sorusu için evet kodu 7 kişi, hür irade kodu 3 kişi ve diğer kodlar ise 1’er kişi tarafından kullanılmıştır. Bu durum bireylere ev ortamında baskı kurulmadığını bu nedenden dolayı da görüşlerini hür irade ile açıklayabildiği şeklinde değerlendirilebilir Bakırtaş’a [10] göre demokratik ev ortamı, ergen bireylerin, bireysel olarak sorumluluk alabildikleri kendi başına karar vermediği ve özerk davrandığı fakat anne-babanın ergen bireylere yol gösterdiği ve ergen bireylerin üzerinde olumlu etkisi olan bir ortamdır.

Tablo 5’deki “okul ortamındaki bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verir misiniz? Sizin için kimin görüşleri daha önemlidir neden?” sorusu için evet kodu 7 kişi, arkadaşlarımın görüşü kodu 2 kişi diğer kodlar ise 1’er kişi tarafından kullanılmıştır. Bu durum çoğu katılımcının bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer

verdiğini bazı katılımcıların ise bütün bireylerin değil bazı bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verdiği şeklinde düşünülebilir. Bunlardan yola çıkarak bireylerin okul ortamında anlaşabildiği, anlaşamadığı ya da sevdiği, sevmediği kişilere karşı görüşlerinin farklı olmasından dolayı bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verilmediğini sonucuna ulaşılmasını sağlar.

Tablo 6'daki "okul ortamında görüşlerinizi hür iradenizle açıklayabiliyor musunuz?" sorusu için evet kodu 7 kişi ve diğer kodlar ise 1'er kişi tarafından kullanılmıştır. Tablodaki sonuç bireylerin okul ortamında hür bir şekilde ve saygı duyularak görüşlerini açıklayabildikleri şeklinde değerlendirilebilir. Arslan'a [11] göre insanoğlu; herkese eşit şekilde davranılmasını, düşüncelerini özgürce ifade etmeyi, bütünün bir parçası olmayı ister. Bütünün bir parçası olduğunun farkına varan bireylerin düşüncelerini hür iradeleriyle daha rahat açıklayabildikleri sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 7'deki "öğretmenleriniz sizin görüşlerinize ve tercihlerinize saygı duyar mı?" sorusu için evet kodu 7 kişi ve saygı duymak kodu 3 kişi tarafından kullanılması, katılımcıların öğretmenlerinin onların görüşlerine ve tercihlerine saygı duyduğu şeklinde yorumlanabilir. Demircioğlu, Mutluer ve Demircioğlu'na [12] göre demokratik tutuma sahip olan öğretmenler; öğrencilerini sevip onlara saygı göstermeli, kendi davranışlarında tutarlılık göstermeli, sorumlu davranmalı, öğrenci odaklı bir eğitim süreci yürütmeli, öğrencilerin farklı olan fikirlerini önemsemeli, öğrencilerini birlikte iş yapmaya teşvik etmeli, öğrencilerin eleştirilerine saygı duymalı, sorunlara alternatif çözümler üretmeli, öğrencilerine ve öğrenmeye değer vermelidir.

Tablo 8'deki "sosyal ortamındaki bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verir misiniz? Sizin için kimin görüşleri daha önemlidir neden?" sorusu için evet kodu 7 kişi, eşitlik, arkadaş görüşü ve önem vermek kodları 2'şer kişi tarafından kullanılmıştır. Elde edilen bu veriyle, katılımcıların sosyal ortamlarında çoğunlukla bütün bireylerin görüşlerine saygı duyduğunu bazılarının da saygı duymadığı şeklinde düşünülebilir. Yıldırım ve Aslan'a [4] göre, sosyal adalet kavramının vazgeçilmez bir parçası olan hak ve ihtiyaç kavramları insan yaşamının esas gereğesidir.

Tablo 9'daki "sosyal ortamınızdaki arkadaşlarınız sizin görüşlerinize ve tercihlerinize saygı duyar mı?" sorusu için evet kodu 7 kişi tarafından, saygı duymak kodu 2 kişi ve diğer kodlar ise 1'er kişi tarafından kullanılmıştır. Tablo 9'daki sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların sosyal ortamdaki arkadaşlarının görüşlerine saygı duyduğunu ve desteklediği şeklinde yorumlanabilir. Solmaz, Güven ve Uğur'a [13] göre karakter eğitimi ile toplumdaki bireylerin erdemli olma ve erdemli davranışları amaçlanır ve eğitim sürecinde dürüstlük, saygı, dostluk, merhamet gibi değerler üzerine odaklanır.

Tablo 10'daki "sosyal ortamınızda görüşlerinizi hür iradenizle açıklayabiliyor musunuz?" sorusu için evet kodu 7 kişi, hür irade kodu 2 kişi ve diğer kodlar 1'er kişi tarafından kullanılmıştır. Katılımcıların sosyal ortamlarında özgürce hür iradeleriyle görüşlerini açıklayabildiği görülmektedir. Mumcu'ya [14] göre bir birey kendi davranışının yeri olarak (nedensellik nedeni) kendisini görüyorsa, kendini içsel biçimde olarak güdülenmiş şekilde sayacaktır. Tersine, kendi davranışının yerini kendi (nedensellik nedenini) dışında başka bir yere bağlıyorsa, kendisini dışsal olarak güdülenmiş sayacaktır. Bu tanıma göre, içsel güdülenme kişinin davranışına yüklediği nedensellik ile ilgili olan bir kavramdır. Ancak hür iradeyle karar verilemeyen ortamlarda, örnek olarak bireyin kendisini belli bir şekilde davranmak zorunda olduğu, baskı altında kaldığını hissettiği durumlarda ise olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Tablo 11'deki "sanal ortamındaki bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verir misiniz? Sizin için kimin görüşleri daha önemlidir neden?" sorusu için evet kodu 5 kişi diğer kodlar ise 1'er kişi tarafından kullanılmıştır. Bu durum katılımcıların bir kısmının bütün bireylerin görüşlerine eşit şekilde değer verdiğini kimisinin ise önemsemediğini ve güvenli bulmadığı şeklinde değerlendirilebilir. Bu sonuçlara bakıldığında katılımcıların sanal ortamlarındaki bireylerin okul ortamlarındaki bireylerin görüşlerine göre daha fazla saygı duyduklarını şeklinde yorumlayabiliriz.

Tablo 12'deki "sanal ortamdaki arkadaşlarınız sizin görüşlerinize ve tercihlerinize saygı duyar mı?" sorusu için evet kodu 5 kişi diğer kodlar ise 1'er kişi tarafından kullanılmıştır. Bu durum katılımcıların sanal ortamlarındaki arkadaşlarının kendi görüşlerine ve tercihlerine çoğunlukla saygı duyduğunu kısmen ise saygı duymadığı şeklinde düşünülebilir. Tablolardan çıkan sonuçlardan yola çıkıldığında katılımcıların sanal ortamlarındaki bireylere karşı görüşlerine ve tercihlerine büyük çoğunlukla saygı duyması sanal ortamlarında ki bireylerle ilişkilerinin iyi olmasından dolayı olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 13'deki "sanal ortamınızda görüşlerinizi hür iradenizle açıklayabiliyor musunuz?" sorusu için evet kodu 6 kişi ve diğer kodlar 1'er kişi tarafından kullanılması, katılımcıların sosyal ortamlarında görüşlerini baskı altında kalmadan hür irade ile açıklayabildikleri sonucuna götürülebilir. Göker'e [15] göre sanal ortamlarda kişiler aynı anda birçok insan ile etkileşim kurabilme imkânı vardır, dünyanın herhangi bir yerinden din, dil, ırk, cinsiyet ayrımcılığı yapmadan, kendi hür iradesi ve isteğine göre etkileşimde bulunabilmektedir.

5. Öneriler

Çalışmadan elde edilen veriler ve alanyazın taraması ile ulaşılan kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında; Bireylerin düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri onların öz güven duygularının gelişmesinde çok önemli bir yeri vardır.

Aile ve diğer sosyal ortamlarda bireylerin kişilik ve düşüncelerine duyulan saygı, kendilerine verilen değerinde bir göstergesidir.

Karar verme yeteneği bireylerin duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilme yeteneklerinin gelişmesiyle doğrudan ilişkilidir. Duygu ve düşüncelerin saygı çerçevesinde paylaşılması, diğerlerinin de buna saygı duyması bireylerin karar verme yeteneklerine katkı sağlayacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Ecem ÖNER: Makale Yazma

Halil Dünder CANGÜVEN: Düzenleme

Çatışma Beyanı

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

1. Akdağ, H., & Taşkaya, S. M. (2011). Vatandaşlık ve insan hakları eğitiminin sosyal bilgiler öğretimindeki yeri. *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed), Ankara: PegemA Yayıncılık.
2. Akbaş, T. T. (2011). Algılanan Kişi-Örgüt Uyumunun Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Üzerindeki Etkisi: Görgül Bir Araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 57-81.
3. Şen, A. (2020). İnsan Hakları, Çocuk Hakları ve İnsan Hakları Eğitimi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(1), 462-482.
4. Yıldırım, B. & Aslan, H. (2019). İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet: Ortak Bir Kader Mümkün Mü? Nasıl Bir İlişki, Ne Çeşit Bir Etkileşim? *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 643-664
5. Tosun, F. Ç. (2021). Türk eğitim politikalarında sosyal adalet ve eşitlik. *Anadolu University Journal of Education Faculty*, 5(3), 348-368.
6. Var, E. Ç., & Temiz, R. (2020). Beliren Yetişkinlerin Yaşam Görüşünün Varoluşçu Bakış Açısıyla İncelenmesi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 19-33.
7. Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
8. Acun, İ. Demir, M. & Göz, N. L. (2010). Öğretmen adaylarının vatandaşlık yeterlilikleri ile eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişki. *Journal of Social Studies Education Research*, 1(1), 107- 123.
9. Güven, S. (2013). İlköğretim ders programlarının öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6(14), 355- 374
10. Bakırtaş, T. (2019). *Ergenlik Döneminde Bilişsel Faktörlerin Karar Verme Sürecine Etkisinin Din Psikolojisi Yönünden İncelenmesi (Adapazarı Örneğinde)* (Doctoral dissertation, Sakarya Üniversitesi (Turkey)).
11. Arslan, M. C. (2012). *İlköğretim okul müdürlerinin demokratik tutum ve davranışlarının öğretmen motivasyonu ve öğrenci başarısına etkisi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
12. Demircioğlu, I. H. Mutluer, C. ve Demircioğlu, E. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik öğretmen nitelikleri hakkındaki görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 577-586.
13. Solmaz, D. Y., Güven, G., & Uğur, M. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Okulların Karakter Eğitimi Yetkinliği İle İlgili Görüşlerinin Belirlenmesi. *Uluslararası Bozok Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 80-91.
14. Mumcu, H. E. (2011). Açık ve Kapalı Beceri Gerektiren Sporları İcra Eden Sporcuların Kişilik Tiplerinin Gütülenmeleri Üzerine Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı*.
15. Göker, Göksel, Doğan, Âdem ve Demir, Mustafa (2010). Ağ Toplumunda Sosyalleşme Ve Paylaşım: Facebook Üzerine Ampirik Bir Araştırma, *e-Journal of New World Sciences Academy*, C.5, S.2, ss.183-206